

N E M Z E T I T Á R S A L K O D Ó

November 29dik napján 1836.

ERDÉLYI SZÁSZ TÖRVÉNYHATÓSÁ-
GOKNAK MAGYAR HIVATALOS
LEVELEIK I. APAFI MIHÁLY FEJE-
DELEMHEZ.

4.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domi-
ne Domine nobis Clementissime.

Fidelium perpetuorumque servitorum no-
strorum humillimam subjectionem.

Isten ő felsége Nagyságodat minden üdves-
séggel, jókkal áldja-meg.

Kegyelmes Urunk, alázatosan akarók Nagy-
ságodnak értésére adni; az mi olta Tisztünk és
bizonyos Atyánkfiai az summának felvetése után
haza jöttek az török táborból, mind az olta
ez mái napiglan éjjel nappal szüntelenül munkál-
kodván az reánk vetett adó és kéncsbeli summá-
nak öszveszerzésében, az minek szerét tehattünk
sok fáradságunk után, hatalmas Császárunk szá-
mára fel is küldtük; melyet szegény embereink,
kit aranyul, kit tallérul és ezüstül kételenségből
hitek után, akaratjok ellen is, micsoda nagy si-
vással és rivással adtanak ki; csak Isten, magunk
és szegény embereink tudják, im ez két dolgo-
kat fájlalván mindnyájan: 1. hogy egyszer mi azt

Második fél-esztendő.

az summát Barcsai Ákos és Kemény János fejedelmeknek megadtuk. 2. hogy az, ki ezt az summát az városokra ellimitalta, nem tudván az Universitasnak szokott limitatioját, mi reánk többet limitalt annál, az mi reánk esett volna; az hova pedig két vagy három ennyit is kellett volna limitálni, az mint limitaltatott, keveset limitalt avagy rendelt. Mindazonáltal mind a' vezérek ő Nagyságok, mind pedig az Nagyságod méltóságos parancsolatit Nagyságodnak tartozó hűségünk szerint előttünk viselvén, és vigyázzván is egyszermind az haza megmaradására, az mit össze még szerezhettünk, örömet és jószüvel küldtünk el hatalmas Császáruk számára, ebben az mit elküldöttünk, városunkban oltalomnak okáért lakó Nemesség, semmivel sem segítvén bennünket, és az magok részéről ha mit contribuálnak, az mi administrationuk közé nem is elegyítvén az magok részéről való summát. Minek okáért Kegyelmes Urunk, Nagyságodnak mint Kegyelmes Urunknak, Méltóságos Fejedelmünknek igen alázatosan könyörgünk, mivel Isten után Nagyságod minden reménységünk, minket is igaz híveinek ismervén lenni, méltóztassék Nagyságod az vezérek ő Nagyságok előtt mellettünk kegyelmesen instálni, az mit fogyatkozott állapotunkhoz képest administralhattunk az adó és kincsbeli summába, kegyelmesen tekintvén ő Nagyságok az előtti némely esztendőekben keresztények között hallatlan hűségünket hatalmas Császárukhoz, és a' miatt Rákóczi György hadai által öt száz ezer tallért könnyen felérhető kárt vallásunkat. Ennek előtte pedig az felséges Tatár Chaam által való kemény megsacoztatásunkat, Székünknek ennek felette ugyan akkor török, tatár és oláh hadak által való elégetését és pusztítását és emberöinknek elraboltatásokat — méltóztassanak

bévenni. Nyerhessük ő Nagyságok kegyelmességek-
 geből hatalmas Császárunkhoz való hűségünk-
 nek másoknak is jó példájokra valami jutalmát.
 Az Nagyságod ebbeli hozzánk mutatandó fejedelmi
 kegyelmességét teljes életünkben igaz hűséggel
 alázatosan megszolgáljuk. Alázatosan várjuk
 azért Nagyságod kegyelmességét. De coetero Illustrissimam
 Celsitudinem Vestram diu feliciterq. valere ac regnare desideram.
 Datum Cibinii die 23 Octobr. Anno 1661.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae
 servitor. humillimi.

Consul subst. Jud. ac Senat.
 Cibin. m. p.

5.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine
 Domine Clementissime, humilium fidelium servitorum
 nostrorum debita subjectione semper praemissa etc.
 Isten ő felsége Nagyságodat fejedelmi méltóságában
 áldjon meg.

Kegyelmes Urunk, Fejedelmünk, alázatos könyörgésünk
 által kénszerítettünk Nagyságodat megtalálnunk,
 nyilván lévén az Nagyságod méltósága előtt az török 's
 egyéb hadak mennyi ideig 's mely nagy költséggel éltek
 legyen romlott Székünkben, mely már annyira emésztetett
 is hogy csak alig élhetnek nyavalyások, vévén pedig ez
 mái napon egy Nagyságod, Székükre dirigáltott kegyelmes
 patens mandatumát, melyben Nagyságod Törökek számára
 való élés administralásáról parancsol, látjuk 's tudjuk
 Kegyelmes Urunk minden felől való nagy szükségét,
 de Isten tudja, nincsen az szegénységnek mit adni,
 az mi kevés búzájok 's zabjok 's egyéb élés is az Tö-

rökektől megmaradott volt is, már az székely-
hadakra kelle küldeniek, hogy sok helyen zab
dolgából vetés nélkül maradván szegények, az
Fiscusnak is jövendöbeli nem kevés kárára, más
felől Kegyelmes Urunk mostanság az Nagyságod
kegyelmes mandatumán kívül is az török hadak-
ban magyar kalauzok lévén, csoportonként jár-
nak Székünkben 's kényszerítik az szegénységet é-
lésre, 's annyira penig egy falutól, az kit az e-
gész Szék is meg nem adhatna, annak felette ü-
res szekerekre is, hogy füvet mit hordani az tá-
borra vigyék, hogy azért Kegyelmes Urunk ne
jussunk jobban való elpusztulásra és romlásra an-
nál is a' mind vagynak, abban lévén Nagyságod-
nak 's mind a' hazának is több haszna, alázato-
san könyörgünk Nagyságodnak mint Kegyelmes
Urunknak, élés dolgából szegény Székünket exi-
málván Nagyságod, méltóztassék Nagyságod az
elmúlt országgyűlésben condaltatott tizenegyedik
articulusnak continentiája szeript miaket is Szé-
kestől kegyelmes protectioja alá venni, élés és
szekerek adásból ne terhelteünk többé, — — —
's gaudealhassunk mi is inkább azon articulusnak
meritumával és Nagyságodnak kegyelmességével,
melyben ugyan nagy bizodalunk is léven, mi is
Nagyságodnak, szegény híveihöz mutatott feje-
delmi kegyelmességét minden alázatos és holtig
való hűséges szolgálatunkkal megszolgáljuk, a' Nagy-
ságod kegyelmességét azért és kegyelmes válasz-
tételét alázatosan várjuk. De coetero Illustrissi-
mam Celsitudinem Vestram diu et feliciter vale-
re desideramus. Datum Segesvár Die 25. May
Ao. 1662

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae
perpetui fideles

Consul, Judices ac Sena-
tus Segesvarien. m. p.

P. S. Nagyságod kegyelmesen emlékezhetik rea, hogy az Törökek mi nálunk létekbén végtére szabadságot engedtek, hogy mind Város és Székünkben, hol mit találtak, elvöttek, sok helyen a' kastélyok' is felvervén el prédáltak mindent, életeknél több nem maradt.

6.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Domine nobis Clementissime.

Fidelium humillimorumque servitiorum nostrorum in gratiam Illustrissimae Celsitudinis Vestrae debitam paratissimamque omni tempore subjectionem.

Illendő alázatossággal elvettük Kegyelmes Urunk az Nagyságod nekünk szolló méltóságos commissioját, melyben kegyelmesen parancsol tizenkét poharak és egy negyven girás medenczének elkészittetéséről, melyet hogy effectualtassunk az igaz hűség dictálja, noha bizony nagy ügygyel és bajjal az ezüst- és aranynak szük volta miatt; nem kételkedünk, Balog Máthé uram ő kegyelme is referalta Nagyságodnak, ő kegyelme magoktól is az ötvesektől nagy és fájdalmas panaszokat meghallgatván, kik drága pénzekkel az külső helyekről hozzák az ezüstöt; hogy azért most is a' Nagyságod méltóságos parancsolatját minden difficultás nélkül effectualtathassuk, igen alázatosan könyörgünk: Nagyságod méltóztassék kegyelmesen matériát annak elkészittetésére küldeni, avagy penig giráját pro fl. 26 acceptáltatni; negyven girás medenczét penig még eddig köztünk nem csináltunk, legfeljebb 14, avagy tizenhat girás ha volt; a' Nagyságod fejedelmi kegyelmességit alázatosan megszolgáljuk, a' medenczéről penig várjuk a' Nagyságod kegyelmes dispo-

sitioját. In reliquo Illustrissimam Celsitudinem Vestram ad vota feliciter valere desideran. Braszó 51. Marty Ao. 1667.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae humillimi
et perpetui fideles servitores

Judex P. et Senat. Coronensis.

Eredeti levelekből közlötte

Smith.

GÖZ, GÖZERŐMÍV ÉS VASÚTAK.

(Végzet.)

Ha azon részint létre hozott, részint készülőbe levő vagy csak teryben létező óriási vállalatokat, melyeknek értekezésünk szűk körében alig említők néhány példányát, elgondoljuk, meglepetünk az emberi elmének találmányossága hatalma és mérész próbái által. Az utak javítása mindég versenyt haladott a' miveltség növekedésével; amazoknak deréksége 's a' közösülés könnyüése az utóbbinak mindég és méltán ismerető jelének tartatott. A' miveltség csupán az embernek embertársaivali társalkodása és surlódása által mehet elő. A' hol ez a' társalkodás meg van, mind a' két részre nézve kölcsönös jótékony következmények állanak elő; az emberi nem első korának durva társalkodatlanságát és magának valóságát elébb cserevásár váltja-fel, 's ezt sebes léptekkel követi a' kereskedés minden ő elsősegeivel 's jótékony befolyásával.

„A' kereskedés,“ így szól Montesquieu, „megorvasolja a' káros előitéleteket; és mintegy általános rendszabásnak állithatni, hogy a' hol

szelid erkölcs uralkodik, vagyon ott kereskedés is és a' hol kereskedés virágozik, szelidek ott az erkölcsök is. — — A' kereskedés azt eszközölte, hogy a' minden nemzetek erkölcsének ismerete minden hová béhatott; ezeket latba vetették az emberek egymáshoz képest és innen sok jó következett. — — A' kereskedésnek természetes származéka a' békességre való hajlandóság. Két egymással kereskedő nemzet kölcsönös függedelembe tartja egymást. Ha az egyiknek haszna van a' véteiből, a' másíknak haszna van az eladásból; és minden adásvevés viszontag való szükségen épül. — — A' kereskedés szelleme az emberekben a' pontos igazsághoz való ragaszkodást szül.“

Az embernek mesterséges szükségei, a' testi kényelmek, a' finomabb és lelki élvezetek, csak a' társaság mivel állapotjában éreztetnek; ezek a' kereskedés nagy és első okai. Ezen szűkségek kielégíthetősök lehetsége, 's könnyűségével egy arányban származnak és nevednek, mert az emberi lélek telhetetlen, vágyjai az alkalom által nem csak neveltetnek, hanem teremtetnek is. Az az ember és az az emberi társaság, nép, ország 's a' t. a' mely nem csak a' rosszat, hanem még a' jót is a' jobbért el nem hagyja, nem fogsoha részesülni az előhaladás áldásaiban 's évtizedek [suhánván el mellette mint az 50 évig alvó Epimenides mellett, utoljára idegennek 's magára hagyatottnak látja magát ébredtekor saját világában. Nem volt egy országban is az ország utak készíttetése a' tökély oly pontjára víve mint Angliában a' vasutak elterjedése előtt, de a' helyváltásnak még is egy jobb módja forgott az angol szüntelen messzebb 's feljebb néző képzele előtt 's e' miatt amaz utaknak a' lehetőségig tökéletesített állapotjában 'is, rajtuk az utazást hozszadalmasbna és kölcsésésbnek látá, mint ké-

nyelme kívánta volna, Ennél fogva új tervekről gondolkodott, mik által az utak jóságából a' társaságokra 's egyesekre háromló hasznok és nyereségek sokszorozódni képesek legyenek.

Ezen kinézéseket, terveket süker koronázta, a' tudomány és szorgalom dicsőségesen legyőzte azon akadályokat mik addig elé a' közösülést nehezíték 's a' természet áldásainak, a' mesterség készitményeinek elterjedését gátlák.

A' vasútnak 's remélljük a' gőz szekereknek is béhozása, mihelyt minden új elv béhozatalával együtt járó nehézségeknek sükeresen elejök vétetik a' tudomány és miveltség históriájában szint oly fontos és érdekes aerát fogalkotni, mint a' gőzerő használásának első béhozatala.

Csak az emberiség érzése is elégséges volna hogy minden jó indulatu embert a' vasút és gőzművek általi helyváltás mód elősegítésére 's terjesztésére ösztönözze. Ha meggondoljuk hogy egy szép és nemes teremtmény miként hajtatik egy doczögős úton, erejét majd majd haladó, azt legalább egészen elfoglaló terhet vonczolva, jókora távulságra, valóban undorodást kell éreznünk a' szekerezés szokott módja iránt 's bajlandók vagyunk minden más módot elfogadni, mely nem jár kínzással és embertelenséggel. De fordítsuk szemeinket közvetlenül a' vasútnak kereskedési 's társasági tekintetbeli elsősegeire: itt is számosznak és szembetünőknek találjuk azokat. A' rendszeréni közösülés módjában szokott lassuság, elakadások és gyakran történő veszélyek itt elkerültetnek, a' mozgonyok által előhozható erő már magában véve is nagyobb mint az állati 's az arány még tetemesb lesz, ha a' költség kisebbségét is számolatba vesszük; a' közösüések eddig elé hallatlan gyorsasága érődik-el; hosszú kerülő utak helyett, a' legrövidebb és takarékosb kö-

zöszülési vonalak állittatnak-elő. — Tudva levő dolog hogy asztali kényelmeink az egész világból hordatnak öszve, hogy sok éteknemüek termése másoknak készítése csak bizonyos vidékekre van szoritva, de ezekről máshová vitelök hosszas időbe kerülő útat ki nem áll, az újabb mód által ellenben a' legromlandóbb csemegék is messzi vidékekre kaphatók lesznek. Még egyet mondok, min sok ólvasóm bihetőleg mosolyogni fog t. i. a' mészárszékre való marháknak, apróbbaknak és nagyobbaknak vitele gőzmivekkel és vasúton csak annyi vagy kevesebb költséggel esnék-meg mint ha lábön bajtatnak; ellenben kövérségöknek és húsoknak minden apadása elkerültetnék, melyből a' szembetünő nyereséget csak a' nem látja, ki a' szokatlan világosság előtt szeméit bészere-ti hunyni. Nem is csak üres képzet ez, hanem oly lett dolog, mely az ángol vasúti társaságoknak tetemes és általok is előre nem reménylett summát hajtott-bé. Felszámitották, hogy az évenként Londonba mészárszékre hajtott szarvasmarhák útbeli fáradsága által okozott apadás és kár 5 millió p. forintra, 's bárányokban és örükben 6 millióra megy. Ez parlamenti biztosság előtt hitelesen bizonyittatott-bé. Már pedig ott egyiket a' másikba vetve csak 20 — 25 n. mértföldnyi távulságról hajtják a' marhát; mi pedig tekintsünk Moldovától; Erdélytől Bécsig. A' hús-nak nem csak mennyiségére hanem minőségére is szintügy káros következése van a' lábön hajtásnak. Azonban más termékekre nézve is hasonló nyereséges befolyása van a' közöszülés ily rendkivüli könnyebbitésének. Minden szükségi, kényelmi vagy fényüzési cikkely árának egy részét (és sok esethen jókora részét) a' természetől az emésztohöz vitelének költsége teszi és következőleg minden a' mi ezen költséget keve-

siti, a' viendő termék árát is egyszersmind alább szállítja; és így minden a' mi a' szegénynek szükségeit potolja vagy a' gazdagnak élvezeteit szaporítja könnyebben kapható és hozzájárulható lesz. Ennek jó következései nem csak az emésztőre (consumens) hanem a' termesztőre (producens) is háromlanak; mert akar a' föld termékeinek, akar a' gyárok készítményeinek vitel költségét kevesítjük, az árunak annál kevesebb része fordittatik a' vásárra vitelre 's tebát az eladási árnak nagyobb része marad a' termesztőnek, munkája béréül. Ez még tetemesb nyereség a' földmivesre mint a' gyárosra nézve, minthogy a' földtermékek viteli költsége arányban (súlyok és becsökhez képest) nagyobb, mint a' gyári készítményeké. Innen van hogy a' hol a' közösülési módok rosszak a' legtermékenyebb vidékek úgy szállva zsirjokba fulnak és koránt sem szolgálnak úgy az ország gazdagítására, mint más körülmények közt lehetne tőlök várni. Spanyolország és Magyarország eleven példái a' mondottaknak; Déli Oroszország állapotja mennyivel más Odessa épülte, 's termékeinek e' kikötő által könnyebbített kivihetése óta mint az előtti. Északamérikában minden beljebb irtást a' rengeteg ős erdőbe, egy vasút terve kísér 's a' t. De vegyük számra a' dolgot. Ha 400 köböl gabona termesztése 200 köbölnek feláldozását (magot és munkát számítva) kívánja-meg, 's ezen kívül még 100 köbölbe kerül hogy vásárra vitethessék, a' földmives tiszta haszna 100 köböl. Ha már a' gőzmivek segéde által a' 400 köblöt 50 (nem 100 mint előbb) köböllel piacra viheti a' gazda, 150 köbölre nevededik a' tiszta nyeresége. — A' vitel költségének így megmarasztott része továbbá a' termesztés költségeinek pótlására szolgálhat, és így mind a' meglevő földek mivélésére több

fordíthatók, mind oly darabok, melyek eddig a' reájok tett költséget nem fizették volna meg, ezen kevesítés által művelés alá vétethetnének. Végre ha még azt is felvesszük, hogy a' lovak és ígás marhák élelmére szánt földek az erőmívek használásánál fogva azontúl emberek élelmére és szükségeire fordíthatóak, még egy új mező nyílik-meg a' gőz általi helyváltás nyereségeinek felszámításában; és azt vélem a' mondottak össze véve méltán biztathatnak oly reménnyel, hogy a' közösülés ama' tökéletesített módja utoljára is az előítéletek, a' külön érdekek 's más körülmények által okozott akadályokon diadalmaskodnak 's köz elterjedésök lassanként az egész műveltebb világot 's talán egykor szegény hazánkat boldogabbítani fogja.

A' mult félévi N. T. 405dik lapján tett ígéretnél fogva még a' gőzhajókat illető némi világosításokkal is tartozunk olvasóinknak, mely kötelezettségünket röviden a' következőkben teljesítjük.

Azon különféle módok között, melyekkel a' gőzmű nemünk haladását az újabb időkben eszközlé, egyik sem fontosb vagy érdekesb mint a' hajózásnak nyújtott segéd. Mi előtt a' gőz óriási erejét ezen mesterségnek kölcsönözé, a' mélységnek vizein útasz oly nagy fokával vala öszvekötvé a' veszélyeknek és bizonytalanságnak hogy a' tengeren járás köz mondásként jelképévé vált vala minden élet kockázató és csak nem kerülhetlen veszélylyel fenyegető dolognak vagy vállalatnak. A' gőz alkalmazása azonban a' tengerenjárót a' szelek és hullámok veszélyeinek nagy részétől megmenté, 's még mostani, számos javításokat váró állapotjában is mérséklett messziségű utakat oly rendessé 's bátorságossá tett mint

egy száraz útatás. Oly törekvések időszakában élünk e' mellett, melyben reményleni szabad, hogy a' gőz lassanként a' föld legtávolabbi pontjait öszveköttő közösülési eszközzé tétethetik.

A' gőzhajók és ladikok mozgásba hozatalának módja oly könnyen érthető, hogy kevés világoztásokat kíván. A' hajó derekán keresztül egy tengely van fektetve 's ennek két végén áll két olyan kerék, milyeneket az alúlcsapó malmoknál *) láthatunk mindennap. Ezen kerekeknek a' tengelyét forgatja fogantyuknál fogva a' gőzerőmiv, 's ez által a' kerek lapátjai a' vízbe csapódván; mind meg annyi evező csapások elébb hajtják a' hajót. A' 13dik kép az egyik kereket ábrázolja arra forogva a' mely felé az apró nyilak hegyei mutatják köröskörül. A B C D E F G H a' kerék evező lapátjai, melyek a' mint látszik a' kerék faláig bémennnek a' vízbe 's ezt X felé tolni igyekezvén, ennek ellentállása tengelyöket (O) ellenkezőleg Y felé haladni kényszeríti, meggyőzvé az a' csekély surlódást melylyel a' hajó begyének a' vízbe béeszreszkedett része a' vizet maga előtt úgy szóllva szántani törekszik. Mennél több tehát a' lapát 's mennél gyorsabban forog a' kerék, annál nagyobb erővel, az az annál több evező csapással hajtatik a' hajó. A' lapátos kerék fogyatkozásainak 's ennek javításainak részletes leírásával nem fárastjuk az olvasó béketürését; csupán annyit jegyzünk-meg, hogy két keréknek rendszerént két külön tengelye van, melyekkel fogantyujit egy egy erőmiv forgatja, két erőmiv járása úgy lévén alkalmazva, hogy mindég midőn az egyik fogantyu a' nyugvó pontjaihoz érkezik; a' másik akkor legyen az erő pontjánál és így a'

*) Milyenek a' malmok nagyobbára 's a' nagy vízi malmok mind.

hajó egyenlőbb menete eszközöltessék. Továbbá az európai hajóknál rendszerént süritős vagy úgynevezett alnyomású erőművek, az amerikai gőzladikokon ellenben magas nyomásúak használatnak. Mind ezt, mind amazt pedig a hely megnyerése tekintetéből, a lehető legkisebb idomra szoritják. A henger nevezetesen nagyon rövid és vastag szokott lenni, úgy p. o. egy 200 ló. erejű erőműben a henger néha 60 hüvelyknyi hosszú, s átmérője 53 hüvelyk, mi szerint inkább egy nagy szelenczéhez hasonlít. Az üst is oly takarosság tekintetével van készítve, hogy a legkisebb lehető terjedelemben a legtöbb gőzt adjon, mi kivált tengeren és hosszash úton annál szükségesb, hogy ott útközben sem friss vizet sem kőszent hévenni nem lehet; az üstnek tenger vízzel táplálására pedig ezen víz sósága és szálladékossága miatt számos alkalmatlansággal jár. Mindenek tehát a hajói erőműveknek sokkal takarosb elintézését parancsolják, mint a milyent a száraz helyváltó erőművek is kívánják.

A' ZSIDÓK MOSTANI ÁLLÁSA MUSZKA-ORSZÁGBAN.

Lehete-e, szükséges-e a' zsidókat emancipálni? részesedjenek-e már ők is valahára azon jusból, melyeknek más keresztény felekezetek századok óta kostolják áldásait? vagy ezután is, mint eddig, örökös szolgaságra, tűrésre kárhoytatva, kirekesztve maradjanak a' polgári élet minden jótéteményeiből? Élénk vita foly még ezen kérdések felett, a' pallérozottabb Európa' több statusaiban, s valóban nem kis gyalázatjára a' magasztalt civilizationak, még csak a' kegyes ohajtások

laistromában vesztegel az egész emberiséget érdek-
lő szent ügy, 's pártolói csak „rari Nantes in-
gurgite vasto!”

Mig más tartományokban a' nemesebben gon-
dolkozó emberbarát részvételre serkentő hangjai,
mint kiáltó szó a' pusztában, nyomtalanul hang-
zanak el, mig másutt a' század sokat ígérő biz-
tatásai mellett is megcsalva kijátszódva keserű ér-
zéssel hordozza a' szerencsétlen nemzettség meg-
szokott igáját, az alatt, nem keletről, az ígérlet
szent hona felől, nem is nyugotról, az ész és jog
földre telepedett hazája felől, hanem éjszokról a'
mérésztő hideg, 's terméketlen sötét rideglaká-
ból támadott fel a' csillag, a' soká üldözött, sa-
nyargatott, lé tiport Izraelnek hajnala, éjsza-
kon állott elé a' szabadító, a' várva várt, a' sir-
va esdeklelt. Mig másutt hosszú beszédeket tar-
tottak, másutt ismét hosszú könyveket írtak a'
zsidók felszabadítása felől, de a' melyeket keve-
sen olvastak, 's még kevesebben akartak érteni,
az alatt az író, olvasó, declamáló, gondolkozó
és nem gondolkozó, emberileg érzékeny, 's ál-
latilag buta világnak bámulására, 's mondhatnám
szégyenére, Muszkaország a' maga kebelében pol-
gárosította, hazafiusította a' zsidókat.

Valamint más dolgaiban, úgy a' zsidók föl-
szabadításában is csendesen 's megfontolva intéz-
te el a' muszka kormány teendő célirányos lé-
péseit. Régóta dolgozott egy terv kivitelén, mely-
nek célja sem több sem kevesebb, mint oly rend-
szabások kidolgozása, melyek a' zsidók polgári,
egyházi, 's családi állásukat, 's viszonyaikat biz-
tosítván, ez által a' status más polgáraival egyen-
lő jusokat, 's a' társaságban emberi méltóságuk-
hoz illő állományt nyerjenek. A' császár paran-
csolatjából egy biztosság neveztetett ki, a' zsidók
jövendő sorsát elintézendő. Ezen biztosság való-

di emberi érzéstől lelkesítve, miután minden a' muszka kormány által a' zsidók ügyében hozott törvényeket, rendelkezéseket vizsgálat alá vett, 's azoknak a' muszka alkotmánynyali öszve függésöket szigorúan meghatározta volna, egy a' zsidók polgári és erkölcsi szükségeihöz, mint a' muszka alkotmány természetéhez mérsékelt tervet dolgozott ki, nemes és emberi tervet, mely mind a' tervadókat, mind a' muszka kormányt egyiránt szépen karakterizálja. Ezen terv a' birodalmi tanács vizsgálatán változtatás nélkül keresztül esvén, maga a' császár által is mult év április havában helybe hagyatott és megerősítetett.

Ezen új zsidó alkotmánynak az a' célja, hogy a' birodalom kebelében lakó zsidók szilárd alapon nyugvó polgári lételt nyervén, nyugton 's minden aggodalom nélkül szentelhessék magukat földmivelésre, mesterségek, kereskedés folytatására; heverésről, dologtalanságról, hamis, ebúton való kereset módjaikról, házalásról le hagyjanak, az ifúság erkölcsiben nemesedjék, 's egy serdülő új nemzedék erkölcsi és tudományos mivelődése az egész nemzetet eddigi aljasságából ki segítvén, emberi méltósága teljes érzésére emelje, más polgár társaival egyenlő rangu, jogu polgárokká magasítsa. Ilyszerü, erkölcsileg polgári emancipatio formálhat csak a' megvetetett, elfaggatott zsidóból ismét polgárt, embert, ki a' keresztényt ne mint eddig gyűlölni, és megcsalni, hanem mint testvérét szeretni és tisztelni legyen kénytelen.

A' rendelet elsőbben is a' zsidók megtelepítéséről gondoskodik. E' szerént az ország némely kerületeiben minden megszorítás nélkül állandóul le telepedhetnek, ezen kerületek név szerint: Grodno, Wilna, Volhynia, Podolia, Minsk, Jelaterinozlaw, Bessarabia és Bialysstock. Bizonyos meg-

szorítással lakhatnak még, Kiew, Cherson, Tauria, Mohilew, Witepsk, Tschernigow, Pultava, Kurland megyékben, és Riga városában. Ellenben fejér Oroszország síkságain, a' kis Oroszországhoz tartozó Korona és Kozák falvakban; úgy az új orosz városokban Nikolajew, és Sewastopolban lakniok, vagy tartózkodniok, általjában tilos. Mind ezen helységekből már ki is takarodtak. A' fenn nevezett kerületekben is csak azok lakhatnak, kik az utolsó felszámolás alkalmával ezen már megtelepedve találtattak, az új telepedőket nem fogadják-bé. Lakásuk földén kívül másutt csak ideig meddig mulathatnak. Mulatniok szabad pedig, ha a' törvényhatóságoknál eligazítandó pereik, ha kereskedő házakkal, társaságokkal kötendő alku, vásár dolgában járnak, ha kormány részire szállítványokat vállalnak, ha nevelő intézeteknél tudományokban, mesterségekben, kézművekben akarják magokat tökélyesíteni, 's a' t.

A' lakásul számokra kimutatott kerületekben megengedtetik, hogy fekvő jószágokat szerezhessenek magoknak, azonban bé épített telkek szerzésétől általjában eltiltatnak. Keresztény cselédekét állandóul tartaniok nem szabad — megengedik mindazáltal, hogy egy más mezei munka folytatására kevés időre keresztény munkásokat is bérelhessenek. Minden zsidó tartozik a' statusban törvény szerint fennálló karzatok valamelyikébe magát fölvetetni, 's nevét a' kerületi jegyző-könyvbe beíratni.

Kiki közülök, mikor tetszik föl vétetheti magát a' földmivelői osztályba, vagy karzatba, a' kormánytól ki bérelhető földekre letelepedhetik, sőt haszonbér vagy saját cíj alatt a' magánosok jószágait is megszerezheti, ha t. i. azok mivelés alatt nincsenek.

(Végzete közelebbről.)